



## BIR-ANLEGG, MARKEN, BERGEN:

Arkeologisk overvåkning av gravearbeid.

Dunlop, A.R.







Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)  
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo  
 Telefon: 23 35 50 00  
[www.niku.no](http://www.niku.no)

Tittel BIR-anlegg, Marken, Bergen: Arkeologisk overvåkning av gravearbeid.	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 140/2017	Publiseringsdato 31.01.2018
	Prosjektnummer 1021159	Oppdragstidspunkt Okt. til des. 2017
	Forsidebilde Grøften, Peter Motzfeldts gate. Dunlop, NIKU, 2017 (bildenr. Bf30028_NIKU_0009).	
Forfatter(e) Dunlop, A.R.	Sider 14	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Dunlop, A. R.
Prosjektmedarbeider(e)
Kvalitetssikrer McLees, C.

Oppdragsgiver(e) BIR Nett AS
---------------------------------

<p>Sammendrag</p> <p>Fra tidlig oktober til medio desember 2017 utførte en arkeolog fra NIKU distriktskontor Bergen sporadisk overvåkning og registrering i forbindelse med gravearbeid for BIR Nett AS sine anlegg i Marken-området. Gravearbeidet medførte ikke konflikt med automatisk fredete kulturminner, og det var i det hele tatt veldig få forekomster av intakt arkeologi.</p>
---

<p>Emneord</p> <p>Marken, Peter Motzfeldts gate, BIR, bossnettutbygging, fjell, Nonneseter kloster, Allehelgens hospital</p>
--

Avdelingsleder

Johansen, L.-M. B.

## Forord

BIR Nett AS takkes for oppdraget, og mannskap fra Drange Maskin AS for bistand i felt.

-----

NIKU prosjektnummer/årstall	1021159/2017
Berørt område	Marken, Peter Motzfeldtsgate
Gnr./bnr.	166/652, 166/949
Oppdragets art	Arkeologisk overvåkning/registrering
Vedtak; dato	RA-saksnr. 16/00054-24; 15.9.2017
Oppdragsgiver	Riksantikvaren Distriktskontor Vest
Tiltakshaver	BIR Nett AS
Oppdraget utført av	NIKU distriktskontor Bergen
Oppdraget utført dato	Oktober til desember 2017 (sporadisk)
Høyde overflate (moh)	Varierer
Foto	10; se MUSIT sin Fotobase
Tilstedeværelse av automatisk fredete kulturminner	Nei
Kulturhistorisk tolkning	Påførte grøftemasser, geologiske avsetninger
BRM-nr.	-

---

## Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
2	Arkeologiske & topografiske opplysninger.....	8
3	Metoder.....	9
4	NIKU sin vurdering.....	10
5	Problemstillinger.....	10
6	Resultatene fra feltarbeidet .....	10
6.1	Generelt.....	10
6.2	Observasjoner .....	10
6.2.1	Den søndre enden av Marken .....	10
6.2.2	Peter Motzfeldts gate.....	11
7	Datering .....	12
8	Bevaringstilstand .....	12
9	Konklusjoner.....	12
10	Summary.....	12
11	Dokumentasjon (NIKU).....	13

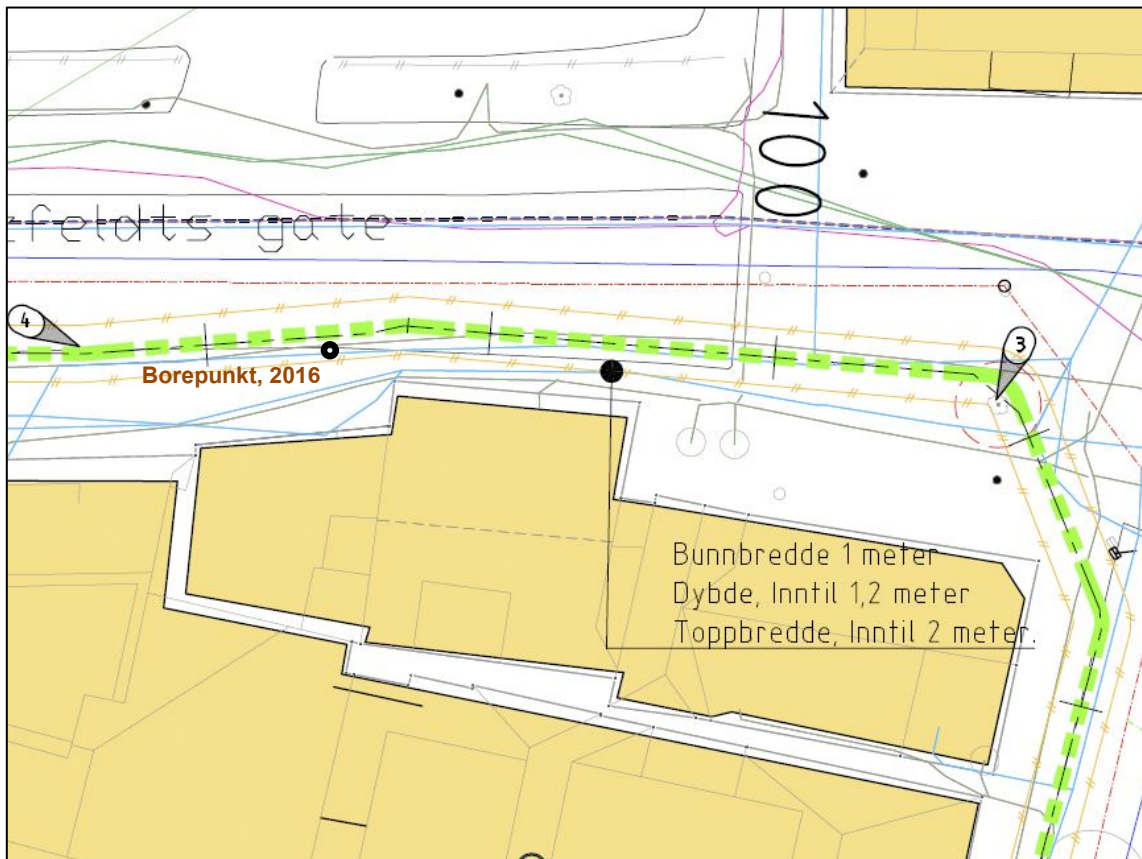


## 1 Innledning

Det vises til Riksantikvaren sitt vedtak datert 15.9.2017 (saksnr. 16/00054-24). Oppdraget gjaldt arkeologisk overvåkning av diverse gravearbeider i forbindelse med anleggelsen av nedkastpunkter og rørtraséer i og ved Marken-området, Bergen. Tiltakshaver var BIR Nett AS.

Bossnettutbyggingen for BIR Nett AS i området Marken ble prosjektert og omsøkt av Multiconsult ASA (tiltakene er godt beskrevet i søknaden og blir ikke gjengitt i detalj her). I hovedtrekk skulle utbyggingen foregå i tre deler/områder:

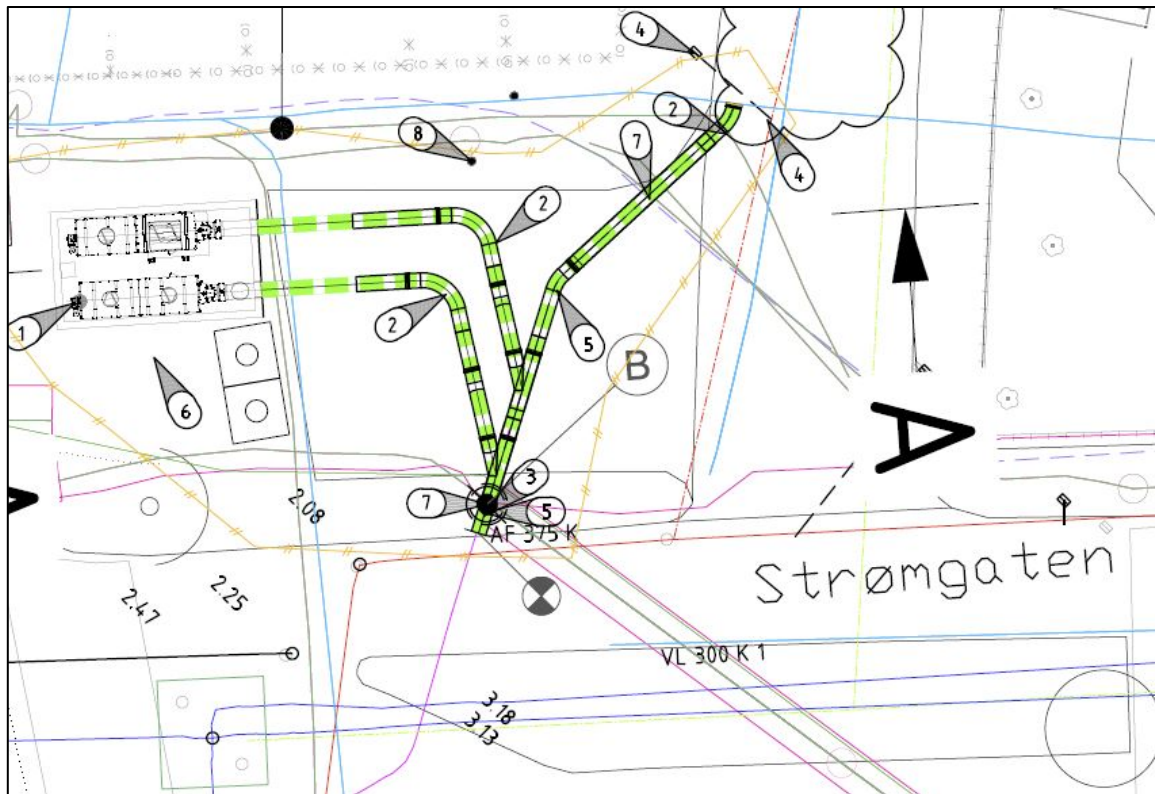
DEL 1: skulle starte fra et tilknytningspunkt i en innkjøringsvei fra Kaigaten inn mot Peter Motzfeldts gate og strekke seg opp langs gaten på høyre side (den nordre delen av DEL 1 vises på Figur 1); i tillegg var det et grenrør for nedkast inn mot Markesmauet.



Figur 1. Situasjonsskart, DEL 1, nordre ende, med borepunktet undersøkt i 2016 avmerket.  
(Kart: Multiconsult ASA)

DEL 2: skulle starte fra et tilknytningspunkt i en innkjørsel til Grønnegaten fra Kaigaten.

DEL 3: skulle starte fra et tilknytningspunkt i Strømgaten; bossnettrørene skulle bøyes av inn mot hjørnet til parkeringsområdet opp mot Marken, hvor det skulle settes ned et nedkastpunkt (Figur 2).



Figur 2. Situasjonskart, DEL 3. (Kart: Multiconsult ASA)

## 2 Arkeologiske & topografiske opplysninger

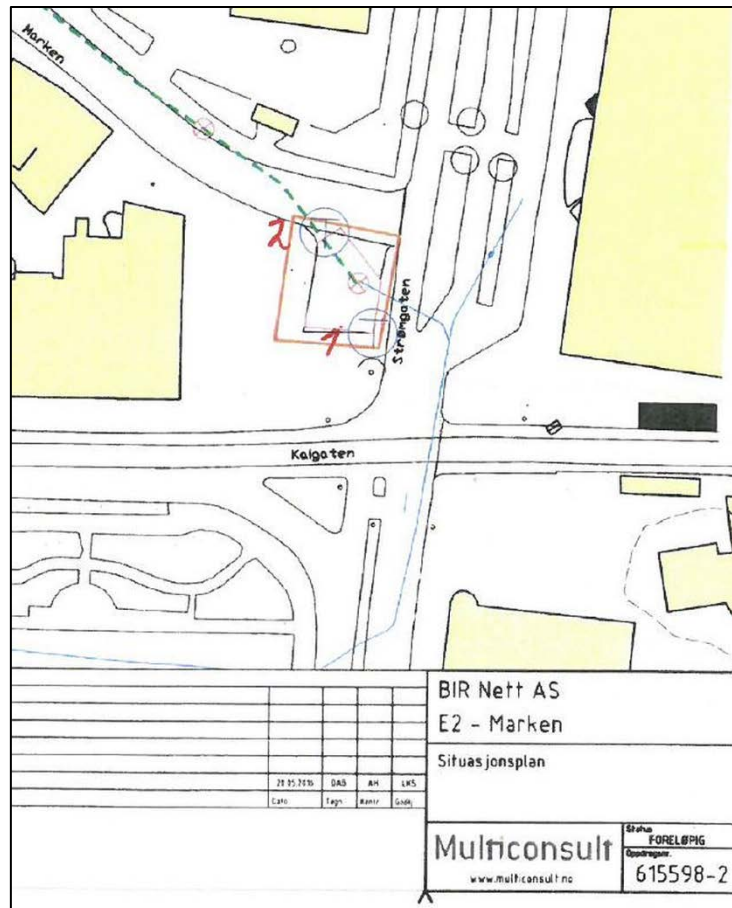
De omsøkte tiltakene ligger innenfor «Middelalderbyen Bergen» (Askeladden ID-nr. 89049). Det er noe sparsomt med opplysninger fra tidligere arkeologiske undersøkelser i den umiddelbare nærheten av tiltaksområdene.

Når det gjelder den nordre enden av Peter Motzfeldts gate (DEL 1), kan det ikke utelukkes at området er blitt brukt i løpet av middelalderen som en del av markene tilhørende Allehelgens hospital. I 2016 var Dunlop med på en undersøkelse i form av en grunnboring foretatt utenfor Peter Motzfeldts gate 3 (se Figur 1). Borepunktet inneholdt ingen kulturlag – faktisk var det bare én meter ned til morene fra gateplan, og fjell ble truffet på en dybde av to meter.

Når det gjelder den søndre enden av Marken-området (DEL 3), kan det ikke utelukkes at området er blitt brukt i løpet av middelalderen som en del av markene tilhørende Nonneseterklosteret, og man vet at menneskelig aktivitet har foregått i og omkring Nonneseter-bydelen også i forhistorisk tid.

I 2016 var Dunlop på laboratoriet hos Multiconsult for å granske jordprøver tatt fra en grunnboring foretatt innenfor DEL 3-området (Figur 3: punkt 2).





Figur 3. Bopunktene i den søndre delen av Marken.  
(Kart: Multiconsult ASA)

I bopunkt 2 var det ca. 3,3 meter ned til fastere grunn, og over dette var det et tykt sjikt med lys, finkornet jord. Trolig er det snakk om en form for naturlig avsetning akkumulert i en forsenkning i den kuperte fjelloverflaten, men bopunktet viser at det kan finnes steder hvor eldre kulturlag er fortsatt bevart.

På den andre siden var det en kjensgjerning at eldre jordmasser kan være fjernet i stort omfang som følge av anleggelsen av underjordisk infrastruktur, og ikke minst i forbindelse med bygging og drift av Gassverket, som holdt til i Nonneseter-området på 1800-tallets andre halvdel og tidlig på 1900-tallet.

### 3 Metoder

Massene ble for det meste fjernet med maskin, med litt manuell graving utført av arkeologen fra NIKU distriktskontor Bergen, som foretok arkeologisk overvåkning/kontroll av gravearbeidet i samarbeid med gravemannskapet fra Drange Maskin AS. Registreringsarbeidet ble begrenset til digital fotografering. Det ble ikke opprettet et eget *Intrasis*-prosjekt for dette oppdraget.

Verken arkeologiske gjenstander eller organisk materiale til karbondatering ble samlet inn.

Innlegging av opplysninger i MABYGIS ble foretatt av Monica Kristiansen.

## 4 NIKU sin vurdering

DEL 1: all graving på strekningen mellom punktene merket 3 og 4 på Figur 1 skulle overvåkes av arkeolog, med mindre innledende overvåkning viste at det var små sjanser for intakt arkeologi.

DEL 2: arkeologisk oppfølging ville ikke være nødvendig; her visste man at det ville ikke annet enn nyere tids jordlag være til stede.

DEL 3: all graving innenfor det berørte området skulle overvåkes av arkeolog.

## 5 Problemstillinger

Den forvaltningsmessige hovedproblemstillingen gjaldt å avklare så fort som mulig om det var forekomster av eldre kulturlevninger i de berørte områdene eller ikke. Den kulturhistoriske hovedproblemstillingen dreide seg om bruken av middelalderbyen sine perifere områder.

## 6 Resultatene fra feltarbeidet

### 6.1 Generelt

Værforholdene under oppdraget var varierende: under overvåkingen i den søndre enden av Marken var det mest regn, til dels kraftig; i Peter Motzfeldts gate derimot var det kaldt oppholdsvær.

Forkortelsen «moh.» står for «meter over havet».

### 6.2 Observasjoner

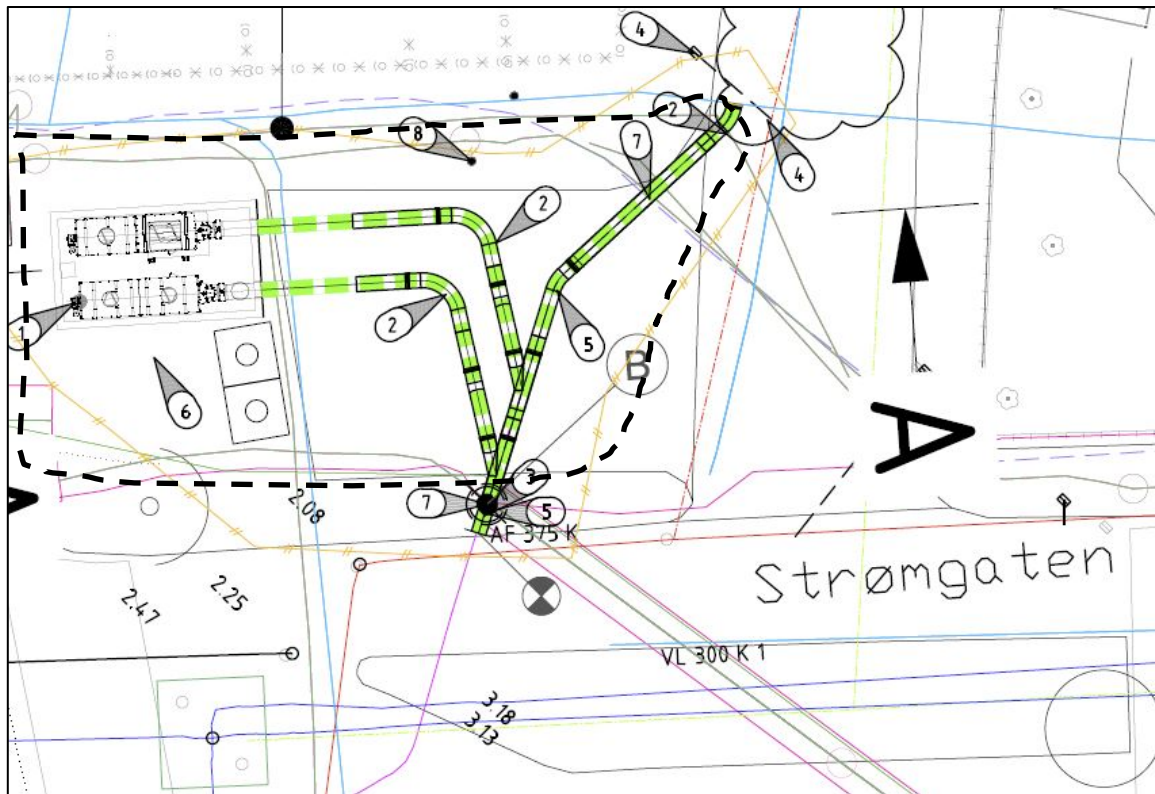
#### 6.2.1 Den søndre enden av Marken

Den oppgravde firkanten var ca. 25 meter lang (NØ-SV) og 15 meter bred (NV-SØ). Overflaten den gangen lå mellom 2 og 3 moh. Gravedybden var opptil 1,5 meter der hvor det var søkk i fjelloverflaten, men gjennomsnittlig var den på ca. 0,7 meter.

Det viste seg at eventuelle eldre jordlag må være fjernet i det meste av det berørte området som følge av ulike moderne inngrep: blomsterbedet (nå fjernet) i den sørvestre delen av området; traséen for lav- og høyspentkabler langs området sin nordvestre kant; og traséen for telekabler o.a. som krysset omtrent midt i området sin sørvestre halvdel (fra nordvest til sørøst, og gikk inn i traséen for lav- og høyspentkablene).

Helt mot nordøst var det sporadiske rester av et tynt, brunlig jordlag like over den øverste geologiske avsetningen (morene), men ut fra innholdet av tegl og glass var det klart at dette laget var fra nyere tid.

Fjellet i området sin sørvestre halvdel ble sprengt bort til en dybde av ca. fire meter for å ta i mot nedkastpunktet.



Figur 4. DEL 3, graveområdet ved den søndre enden av Marken. (Kart: Multiconsult ASA)

### 6.2.2 Peter Motzfeldts gate

30.11.2017 ble den første strekningen opp fra punktet merket 4 kontrollert. Terrenget ligger ca. 6-7 moh.

Det var strømkabler i to nivåer på grøften sin sørøstre side. Den lavereliggende traséen lå nede i den øverste geologiske avsetningen til en stor grad. Stedvis var det tegn til et mørkt, sand-, tegl- og steinholdig jordlag like over den øverste geologiske avsetningen; dette jordlaget inneholdt et par skår av alminnelig etterreformatorisk rødgods i tillegg til et større stykke av gul «hollandsk» murstein.

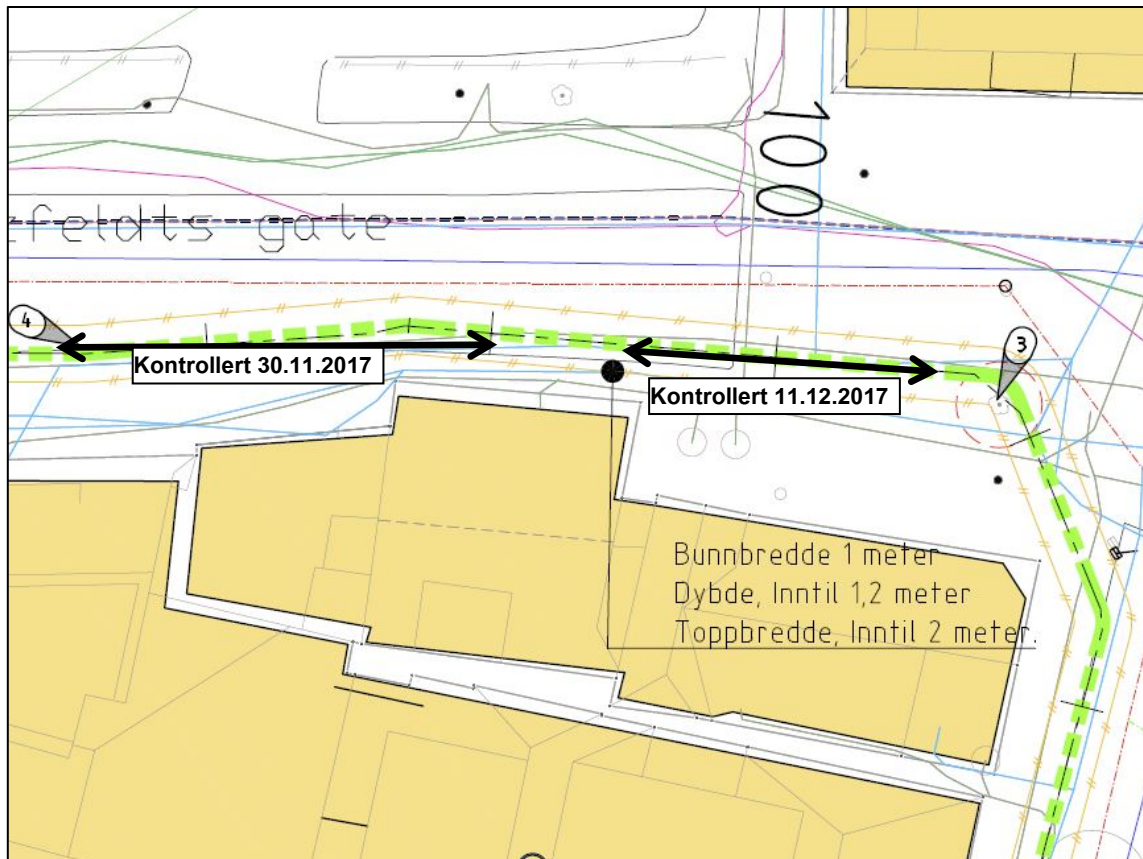
Det gikk en forholdsvis dyp vannledningsgrøft (muligens også sammen med en eldre avløpsgrøft) hele veien på grøftens nordvestre side – og langt inn mot midten av den nye grøften.

Den øverste geologiske avsetningen lå gjennomsnittlig 1 m ned fra overflaten. Inn i mellom stakk det opp små fjellknauser litt over grøften sin bunn.

Arkeologen ga beskjed til entreprenøren om å bli kontaktet dersom situasjonen skulle endre seg og det kom tegn til kulturlag eller andre former for arkeologiske levninger.

Strekningen opp til punktet merket 3 ble kontrollert 11.12.2017. Terrenget ligger ca. 7,5-8,3 moh.

Som i den første delen av grøften, opp fra punkt 4, lå vannledningsgrøften mot nordvest og kabler mot sørøst. Fjell stakk opp til 0,5 m ned fra overflaten i den nordøstre halvdelen av strekningen. Ellers var det bare moderne fyllmasser å se.



Figur 5. DEL 1, graveområdet ved den nordøstre enden av Peter Motzfeldts gate. (Kart: Multiconsult ASA)

## 7 Datering

Det ble verken tatt dateringsprøver eller innsamlet daterende gjenstander.

## 8 Bevaringstilstand

Det ble ikke avdekket in-situ kulturlag med organisk innhold, så mer diskusjon av dette aspektet er uaktuelt.

## 9 Konklusjoner

Oppdraget har ikke medført konflikt med automatisk fredete kulturminner, og har knapt avdekket in-situ kulturlag, bare påførte masser samt geologiske avsetninger og fjell. Sånn sett stemmer det bra overens med observasjonene i forbindelse med ulike forundersøkelser.

## 10 Summary

From early October to early December 2017, an archaeologist from the Bergen office of NIKU (the Norwegian Institute for Cultural Heritage Research) carried out an intermittent watching brief in connection with excavation work for BIR Nett AS's piped, underground rubbish-disposal system in two places in and around the area known as Marken. It was thought that the northern area, at the upper end of Peter Motzfeldts gate, might contain archaeological remains/features connected with

the medieval Allehelgens hospital-complex, while the southern area might contain archaeological remains/features connected with the medieval Nonneseter nunnery.

However, it turned out that excavation in neither area entailed conflict with archaeological remains under statutory protection.

## 11 Dokumentasjon (NIKU)

- 10 digitalbilder, registrert og lastet inn i MUSIT sin Fotobase (både JPG- og RAW-format)

### Fotoliste

Filnavn	Motiv	Opptaksdato	Sett mot	Fotograf
Bf30028_NIKU_0001.JPG	Oversikt: toppen av traséen med høyspentkabler	03.10.2017	NØ	Rory Dunlop
Bf30028_NIKU_0002.JPG	Oversikt: SV-enden til traséen med høyspentkabler; fjell så vidt synlig	03.10.2017	Ø	Rory Dunlop
Bf30028_NIKU_0003.JPG	Oversikt: NØ-halvdelen av traséen med høyspentkabler	03.10.2017	NØ	Rory Dunlop
Bf30028_NIKU_0004.JPG	Oversikt: SV-enden til traséen med høyspentkabler; fjell så vidt synlig	03.10.2017	SV	Rory Dunlop
Bf30028_NIKU_0005.JPG	Oversikt: pukk og fjell i området for nedkastpunktet	03.10.2017	NØ	Rory Dunlop
Bf30028_NIKU_0006.JPG	Den gamle vannledningen på bossnettgrøftens NV-side	30.11.2017	V	Rory Dunlop
Bf30028_NIKU_0007.JPG	Den gamle vannledningen og en avløpsledning på bossnettgrøftens NV-side	30.11.2017	VNV	Rory Dunlop
Bf30028_NIKU_0008.JPG	Strømkabler langs bossnettgrøftens SØ-side; fjell på bunnen	30.11.2017	NNØ	Rory Dunlop
Bf30028_NIKU_0009.JPG	Strømkabler (i 2 nivåer) langs bossnettgrøftens SØ-side; fjell på bunnen	30.11.2017	NNØ	Rory Dunlop
Bf30028_NIKU_0010.JPG	Oversiktsbilde for å vise lokaliteten	30.11.2017	NØ	Rory Dunlop

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

[www.niku.no](http://www.niku.no)

NIKU Oppdragsrapport 140/2017

**NIKU hovedkontor**  
Storgata 2  
Postboks 736 Sentrum  
0105 OSLO  
Telefon: 23 35 50 00

**NIKU Tønsberg**  
Farmannsveien 30  
3111 TØNSBERG  
Telefon: 23 35 50 00

**NIKU Bergen**  
Dreggsallmenningen 3  
Postboks 4112 Sandviken  
5835 BERGEN  
Telefon: 23 35 50 00

**NIKU Trondheim**  
Kjøpmannsgata 1b  
7013 TRONDHEIM  
Telefon: 23 35 50 00

**NIKU Tromsø**  
Framsenteret  
Hjalmar Johansens gt. 14  
9296 TROMSØ  
Telefon: 77 75 04 00